

Державний університет "Львівська політехніка"

УДК 711 424

ОЛЕШКО
Олена Петрівна

**ПЛАНУВАЛЬНО-КОМПОЗИЦІЙНИЙ УКЛАД
ПОСЕЛЕНЬ НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ГАЛИЧИНІ
КІНЦЯ ХVІІІ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ**

Спеціальність 18.00.01
Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів - 1999

00761832 (R)

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі історії
університету "Львівська політехніка"

- Науковий керівник - кандидат архітектури, доцент
Петришин Галина Петрівна
кафедра історії та художніх основ архітектури
Державний університет „Львівська політехніка“
- Офіційні опоненти - доктор мистецтвознавства, п.н.с.
Тимофієнко Володимир Іванович
Інститут ім. М. Рильського Національної
Академії наук України (м. Київ).
- кандидат архітектури, доцент
Черняк Ігор Якович
Львівський Державний аграрний університет,
декан архітектурного факультету
- Провідна установа - Науково-дослідний інститут теорії та історії
архітектури і містобудування Державного комітету
України у справах будівництва, архітектури і
житлової політики (м. Київ).

Захист дисертації відбудеться 25 жовтня 1999 року
о 10⁰⁰ год на засіданні спеціалізованої Ради К 35. 052.11. при Державному
університеті "Львівська політехніка": м. Львів, вул. С.Бандери, 12 ауд.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного університету
„Львівська політехніка“ (м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий 27 вересня 1999 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

канд. арх., доц. Бевз М.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Історія суспільства багата явищами, які об'єктивно залишили по собі слід, а також вплинули на різні сторони життя, в т.ч. на стан архітектури. Сучасна політична ситуація в Україні і посилення міжнародних контактів висуває потребу поряд з вивченням української архітектури вивчати і зберігати творчу спадщину інших народів, що у певні історичні періоди жили на її території. Дослідження спадщини німецьких колоністів дає змогу розкрити її самобутність та краще зрозуміти процеси в українській урбаністиці періоду к. XVIII - поч. XIX ст. і дослідити взаємовпливи різних культур.

Цей період в Європі характеризується структурною реорганізацією історично-сформованих планувальних структур окремих міст та теоретичним опрацюванням нових принципів закладення поселень¹. В Україні багата спадщина цього періоду в історії архітектури та містобудування залишається порівняно недостатньо висвітленою². Особливо в опрацюваннях, присвячених Галичині, висвітлюються питання закладення стилю в окремих об'єктах, не торкаючись урбанізаційних закладень, прикладами яких є композиційно-планувальні уклади поселень німецьких переселенців к. XVIII - поч. XX ст.³

Так звана аграрна колонізація утвореного від 1772 р. у складі Австрійської монархії Коронного Краю Галичини і Володимирщини була одним з проявів нової урбанізаційної політики Австрійської імперії, яка трактувала свої нові східні провінції як слабозаселені і промислово відсталих території. Це дозволяло уряду згідно з міждержавним договором переселяти німців з Північної Німеччини, Надрейння, Палатинату тощо. Кінець XVIII ст. був часом загального панування в урядових сферах "популяційної" теорії, яка пропагувала збільшення населення як джерела податкової і військової сили держави. На відміну від заходів, які застосовувалися на інших територіях Європи, австрійська колонізація у відносно густозаселеній Галичині полягала у доповненні існуючої системи розселення новими поселеннями, а кількість переселених за весь період к. XVIII - поч. XX ст. у сільську місцевість німців становила близько 2 % всього населення. Галичина не мала великих земель, придатних для колонізації, тому можливості розвитку мережі німецьких поселень були надзвичайно обмеженими.

В результаті досліджень виявлено, що загальна кількість поселень німецьких колоністів Коронного Краю Галичини і Володимирщини в 1772-1918 рр. становила 360. Переважна їх більшість розташовувалась у центральній частині регіону. Всього у межах сучасних Львівської,

¹ Кісс В., Еглі Е.

² Асеев Ю., Логвин Г.

³ Вуйцик В., Липка Р., Мих Р., Островський Г.

Тернопільської та Івано-Франківської областей було закладено близько 200 нових поселень німецьких переселенців - т. зв. колоній⁴.

Актуальність дослідження. Процес інтеграції України із іншими країнами Європи спонукає повернутися до вирішення проблем спадщини різних етносів, які проживали на її території. Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається 4-ма головними положеннями:

- високим рівнем вивченості колонізаційних процесів в Європі у сер. XVIII - XIX ст. та недостатньою вивченістю даної проблеми в Україні;
- катастрофічним сучасним станом поселень німецьких колоністів, яких залишилось близько 10 % від закладених;
- збільшенням зацікавлення спадщиною німецьких колоністів з боку Європи, які викликали потоки сентиментально-едукативного туризму;
- необхідністю обґрунтування цінності спадщини німецьких колоністів для наступного опрацювання варіантів використання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукової теми кафедри історії та художніх основ архітектури - "Вивчення архітектурної спадщини та значення художніх дисциплін у формуванні творчого мислення архітектора".

Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні особливостей архітектурно-планувального укладу поселень німецьких колоністів у Галичині та принципового вирішення окремих споруд наприкінці XVIII - початку XX ст. в контексті загальноєвропейських архітектурних процесів цього періоду.

Основні завдання.

1. Дослідження стану вивченості архітектурно-планувальних особливостей німецьких колоній Галичини та розробка методики дослідження;

2. Визначення основних планувально-композиційних принципів організації поселень у різних проявах колонізаційної політики у світовій практиці, визначення джерел та теоретичних основ формування німецьких колоній Галичини;

3. Аналіз особливостей розташування поселень німецьких колоністів в історично-сформованій мережі розселення Галичини та принципів їх територіально-планувального вирішення у різних ландшафтах.

4. Висвітлення типів архітектурно-планувального укладу поселень та принципового об'ємно-планувального вирішення споруд німецьких переселенців у Галичині та основних етапів їх еволюції;

5. Визначення місця німецьких колоній Галичини серед європейських колонізаційних процесів та у європейській і українській історії урбаністики та архітектури.

⁴ Колонія - історична назва новозакладених поселень для німців-переселенців у складі Австрійської монархії, в т. ч. на час входження Галичини, яка зафіксована у тогочасних документах та архівних джерелах. Відповідно мешканці колоній називаються колоністами.

Об'єктом дослідження є планувально-композиційна структура і основні архітектурні компоненти новозакладених поселень німецьких колоністів у Галичині к. XVIII - поч. XX ст. **Предмет дослідження** полягає у визначенні загальних закономірностей формотворення поселень цього періоду і конкретних особливостей регулярного планування поселень німецьких колоністів в Галичині, утворення типологічної гами поселень, методів вписування їх в історично-сформовану мережу поселень та визначенні типів і основних функціонально-планувальних характеристик споруд в їх еволюції.

Межі дослідження. Часові межі дослідження охоплюють кінець XVIII - початок XX ст., тобто період існування Коронного Краю Галичини і Володимирщини у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій з розглядом еволюції поселень до сучасного стану. Територіально досліджуваний регіон обмежується частиною, яка сьогодні належить Україні та підпорядкована сучасному адміністративному поділу, тобто Львівська, Тернопільська та Івано-Франківська області.

Наукова новизна. Визначено особливості архітектурно-планувального укладу поселень німецьких колоністів в Галичині. Визначено основні функціональні типи споруд німецьких переселенців та їх еволюція, риси спорідненості та відмінності щодо місцевих традицій. Вперше широко введено в науковий обіг України, Австрії та Німеччини матеріал про архітектурну спадщину німецьких поселенців в Галичині.

Практичне значення даної роботи полягає: - у доповненні класицистичного періоду в історії архітектури та урбаністики України; - опрацюванні методики дослідження архітектурно-планувальної структури колонійних поселень у європейському контексті; - у зборі фактологічного матеріалу та постановці питання про охорону виявлених пам'яток урбаністики к. XVIII - с. XIX ст.; - обґрунтуванні можливостей використання спадщини німецьких колоністів у сьогодишніх умовах.

Предметом захисту є:
 - типологія планувально-композиційних укладів поселень німецьких колоністів в Галичині;
 - принципове функціонально-планувальне вирішення громадських, житлових та господарських споруд та їх часові зміни;
 - теоретичне положення про місце поселень німецьких колоністів Галичини в ході еволюції історії урбаністики та архітектури.

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачу належить опрацювання архівного матеріалу, натурні обстеження, участь у постановці задачі, аналізі результатів досліджень та формулюванні висновків.

Апробація результатів роботи. Основні положення і висновки дисертації викладені і обговорені на українських, німецьких і міжнародних конференціях та семінарах: - міжнародний науковий семінар "Німецькі колонії в Галичині. Історія - архітектура - культура", - Львів, 1994; -

міжнародна наукова конференція "Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій населених пунктів в Україні", - Кам'янець-Подільський, 1994; - VII, VIII, IX, X наукові сесії Наукового Товариства ім.Шевченка, - Львів, 1996, 1997, 1998, 1999; - міжнародна наукова конференція "Архітектура як відображення ідеології", - Львів, 1996; - міжнародна наукова конференція "Краса в архітектурі", - Краків, 1997; - міжнародний науковий семінар "Проблеми ландшафтної архітектури та садово-паркового будівництва", - Львів, 1997; - українсько-австрійський науковий семінар "Історія Галичини в Австро-Угорський період", - Львів, 1997; - міжнародний науково-практичний семінар "Історична, мистецька та архітектурна спадщина Жовкви: проблеми охорони, реставрації та використання", - Жовква, 1998; - наукова конференція „Картографічна спадщина України“, - Львів, 1998 р.; - доповідь у „Днях німецької культури у Львові“ - Львів, 1998; - звіт-довідь про результати досліджень 1.-30.11.98 р. у Гердер-Інституті у Марбургу/Німеччина; - молодіжний культурний семінар земельного товариства Вісли-Варти, - Вісбаден/Німеччина, 1998.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, рисунків, додатків, містить 150 сторінок тексту включно 30 сторінок ілюстративного матеріалу та переліку літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОЛОНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ГАЛИЧИНІ К. XVIII - ПОЧ. XX СТ.

У загальній історії урбаністики ґрунтовно досліджено засади регулярного містобудування⁵. Одним із проявів регулярного містобудування є твори колонізаційного руху, який пов'язується перш за все із військовими діями та із заснуванням мережі нових поселень. Із втратою поселеннями оборонної функції основною їх характеристикою залишилась регулярність, що дозволяло проводити колонізаційну акцію у швидкому темпі, на основі чітких "приписів" і регламентації. Новопосталі системи розселення посідали ієрархізовану систему типів поселень. Найчастіше використовуваною планувальною структурою була прямокутно-ґратчаста, яка походить від ідеї римського табору. Апробована в історії, ця схема стає загальносвітовою і в різний час відтворюється. Праці вітчизняних та іноземних дослідників висвітлили різні реалізації творів регулярного містобудування та колонізаційних заходів⁶. Характерною ознакою дослідження колонізаційних рухів є оминання аналізу планувальних

⁵ Бунін А., Гофріхтер Г., Еймер Г., Зарембска Т., Кох В., Островський В., Саваренская Т.

⁶ Гайлігенталь Р., Каліновскі В., Каплун А., Квітницька Е., Кирилдов В., Косицкий Я., Косточкин В., Кравцов С., Кудрявцев М., Кузьнеж К., Проскурякова Т., Пуделко Й., Тимофієнко В.

структур сільських поселень. Також у літературі, присвяченій дослідженню поселень у Галичині, поселення німецьких переселенців згадуються зрідка і фрагментарно⁷.

У Європі в к. XVIII ст. приклади масштабних урбанізаційних заходів знаходимо в історії Австрійської, Пруської та Російської імперій. Масово закладались типові поселення з прямокутно-гратчастими структурами, пронизані взаємоперпендикулярними головними шляхами, що дозволяло збільшувати поселення методом нарощення. Закономірності вирішення архітектурних споруд та планувальних структур німецьких колонізаційних поселень періоду сер. XVIII - поч. XIX ст. в різних землях Середньої та Східної Європи - Прусії⁸, Помор'я⁹, Сілезії¹⁰, Банаті¹¹, та у Волині¹², Південній Україні¹³, Поволжжі¹⁴ досліджено окремими авторами. У кожній імперії витримувалась певна кількість типів планувальних вирішень новозакладених поселень, які асоціювались з новим, звідомо кращим порядком¹⁵. Протягом пруської колонізації було закладено численні дрібні сільські поселення лінійного характеру з типовою забудовою. На землях Угорщини було характерним закладення у прикордонних землях крупних сільських поселень, суміщених з військовими, з регулярними структурами та передбачуваним просторовим розвитком. Переважаючий розвиток в поселеннях Російської імперії одержали прямолінійна та шахова розбивка вуличної мережі. На Волині, Півдні України та у Поволжжі утворилися компактні групи розселення німецьких колоністів.

Проблема поселень німецьких колоністів в Галичині залишається маловивченою. Література висвітлює це питання лише фрагментарно. Дослідження поселень німецьких колоністів започаткували німецькі автори у популярній у к. XVIII ст. "подорожній літературі", де проводиться суб'єктивний аналіз, що впадає в дві крайності: або абсолютизації німецької культури на галицьких землях, або розчарування результатами колонізації¹⁶. Друга хвиля заполітизованих оглядів, авторства німецьких та польських істориків спостерігалася в к. XIX- п. XX ст.¹⁷ Статистичні матеріали періоду 1772-1918 рр. дозволяють визначити величину колоній та об'єктивно охарактеризувати явище колонізації¹⁸. У виданнях наукової

⁷ Дрекслер І., Кубійович В., Могитич Р., Персовський Ф., Петришин Г., Посацький Б., Ричков П., Рудницький А., Сілецький Р.

⁸ Гайлігенталь Р.

⁹ Енгель Ф.

¹⁰ Гельмік Г.Й., Кононович В., Шлегер Г.

¹¹ Рот Е.

¹² Костюк М.

¹³ Кривець Н., Кулинич І., Тимофієнко В.

¹⁴ Терьохін С.

¹⁵ Кириллов В., Павловскі К.К.,

¹⁶ Бредецький С., Бюшінген, Гаккет Б., Траунпауер А. Г., Фойсрабенд К.

¹⁷ Буйк Ф., Герман Л., Кайндль Р.Ф., Крульніські К., Кун В., Рапацкі В., Ступініцький Г., Токаж В., Шнайдер А.

¹⁸ Index Locorum..., Taffeln zur Statistik..., Alphabetisch geordnetes Ortschafts- Verzeichniss..., Allgemeine Verzeichniss....

літератури 1918-1939 рр. вперше зроблено спроби розглянути окремі планувальні структури поселень¹⁹.

Знову тематика німецьких поселень в Галичині піднімається у II пол. XX ст. вихідцями з колишніх колоній у вигляді спогадів з використанням архівних джерел. Проводяться дослідження генеалогічних структур колоністів, розвитку суспільної організації, шкільництва, методів ведення сільського господарства, етнографії тощо²⁰. В професійній літературі останніх років згадуються лише окремі колонії без детального їх аналізу²¹. Вперше комплексне дослідження поселень німецьких колоністів в Галичині було проведене у 90-х роках²².

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОСЕЛЕНЬ НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ГАЛИЧИНІ

Дослідження планувально-композиційного та архітектурного вирішення німецьких колоній на території Галичини як явища у європейській практиці передбачає використання сукупності методичних підходів. Дослідження базується на порівняльному та історичному аналізах, в межах яких опрацьовані і застосовані такі методи:

1. Метод типологічної класифікації, за допомогою якого планувальні структури колоній поділяються на окремі типи та підтипи, виявляється еволюція планувальних структур, знаходяться їх взаємовпливи та зв'язок із європейською практикою розглядуваного періоду.
2. Метод першоджерел, в якому віддається перевага звертання до оригіналів (наприклад, кадастрові карти сер. XIX ст. як загальний зріз для всіх колоній), а інші матеріали (натурні опорні плани чи окремі публікації), що мають багато помилок, викривлень, пропусків, домислів і невірних трактувань, приймаються лише як допоміжний матеріал.
3. Еволюційний метод застосовано для деталізації планувальної структури колоній. Еволюційний аналіз домоволодінь допомагає визначити забудову ділянок та її типове вирішення для різних генерацій - так само, як і інших видів забудови німецьких колоній.
4. Графо-аналітичний метод та статистичне опрацювання даних використано для порівняння об'єктивних характеристик колоній та їх місця у європейській практиці.

Базовим для досягнення поставлених мети та завдань є аналіз графічних і письмових джерел. Це:

- a) опрацювання опублікованих матеріалів, присвячених поселенням німецьких переселенців;

¹⁹ Перовські Ф., Дрекслер Г.

²⁰ Біл Й., Вагнер О., Гексель Е, Генніг Й., Махмер Х., Метцлер В., Мор Р.

²¹ Сілецький Р., Сіреджук П.

²² Німецькі колонії Галичини: історія, культура, архітектура (заг. ред. Г.Петришин). Матеріали Міжнародного наукового семінару. Львів, 1-2 лютого 1994 р. -Львів: Манускрипт, 1996. -463 с.

б) пошуки генеральних планів колоній, складених присланими в Галичину австрійськими інженерами у к. XVIII - поч. XIX ст. (архівні знахідки і окремі публікації);

в) опрацювання кадастральних планів колоній сер. XIX ст., які фіксують стан реалізованих колоній та еволюцію їх планувальних структур і забудови (фонд кадастральних карт Центрального Державного історичного архіву України у Львові). Зроблено аналіз архівних матеріалів і згідно з ним опрацьовано близько 60 вибраних кадастральних планів, з яких: - всі великі колонії, для яких були опрацьовані індивідуальні концепції закладення; - більшість середніх, для яких були опрацьовані нетипові концепції закладення; - окремі дрібні, де масово використовувалось типове проектування;

г) аналіз опорних планів колоній, які фіксують сьогоденний стан колоній та зміни у них (архів Управління архітектури і містобудування Львівської обласної державної адміністрації);

д) виявлення генеральних планів розвитку окремих колоній, які відображають в основному нереалізовані ідеї їх адаптації до соціалістичних умов 70-80-х років (архів Управління архітектури і містобудування Львівської обласної державної адміністрації);

е) натурне обстеження стану розпланування та забудови колоній.

Етапи дослідження плануально-композиційного укладу поселень німецьких колоністів передбачають послідовні кроки, які передбачають певні рівні:

- рівень розселення з метою визначення місця колоній в історично-сформованій мережі розселення Галичини;
- рівень планування поселень в адміністративних границях (тобто разом із сільськогосподарськими угіддями) з метою визначення принципів формування нового регулярного закладення у ландшафті;
- рівень планування поселень як замкнених об'єктів з метою визначення їх композиційних особливостей;
- рівень будівельної ділянки як формотворчого елементу планування;
- окремі структурні елементи - архітектурні об'єкти колоній.

Аналіз архівних матеріалів і натурні обстеження стали ґрунтом для відтворення концепцій плануально-композиційних укладів колоній. Гіпотетичні реконструкції первісного плануального закладення визначають типологію планувальних структур колоній, розкривають складові їх композиції із врахуванням багатогранності поглядів епохи. Це дає можливість стверджувати про універсальність класицистичного вирішення нового поселення та можливостей його застосування в інших епохах.

РОЗДІЛ III. ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖІ ПОСЕЛЕНЬ НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ГАЛИЧИНІ ТА ЇХ ПЛАНУВАЛЬНО-КОМПОЗИЦІЙНОГО УКЛАДУ

Розташування колоній в історично-сформованій системі розселення Галичини відбувалось шляхом ряду державних та приватних акцій, яким відповідають певні періоди. Етапи державної колонізації: 1-й період - 1774-1781 рр. (Марія Терезія) - охоплював тільки міську колонізацію, проте нові поселення не закладались; 2-й період - 1781-1785 рр. (Йосиф II) - широка колонізаційна політика передбачала сільську колонізацію. На цей час припадає найбільша хвиля німецького розселення; 3-й період - 1785-1802 рр. (Леопольд) і 4-й - 1802-1805 рр. (Франц II) - спад колонізаційного руху, кількість колоністів становила близько однієї третьої поселенців Йосифінського періоду. До 1830 р. у невеликих кількостях поселяли німців на державних ґрунтах, натомість приватні землевласники були зацікавлені в поселенні колоністів, починаючи від 1783 р. до 1870 р., але у відносно дрібні колонії.

Статус автономних поселень отримали поселення першої генерації: Stammsiedlung (корінні) та Tochttersiedlung (дочірні). Пізніше забудова німецьких переселенців розташовувалась в старих українських чи польських селах серед селянських господарств, т. зв. Einsiedlung (колонійні вселення). Відносно до існуючого села поселення німецьких переселенців утворювалися: 1 - самостійну автономну общину зі своїми ґрунтами (Кенігсау, Йозефсберг, Бріґідау тощо); 2 - новозакладене село (як присілок) в існуючій общині (Йосифів, Вайзенберг); 3 - кілька дрібних поселень в межах окремої общини (навколо Городка, Коломиї, Радехова); 4 - продовження планувальної структури села вздовж існуючих вулиць (Угартсталь - с. Сівка); 5 - дисперсне поширення окремих забудовань в існуючому селі (с. Мервичі).

В результаті розвитку мережі розселення німецьких переселенців до 1918р. на території Львівської, Івано-Франківської і Тернопільської областей серед близько 200 поселень 55% склали дрібні колонії з кількістю населення 30 - 100 осіб, 34% - середньовеликі - 101 - 300 осіб, 11% (23 колонії) вважались великими - 301 - 1000 осіб.

Принципи територіального та планувального вирішення колоній базувалися на "Головних нормах для поселень", які у Австрійській імперії, подібно як для міст у період Ренесансу, регламентували принципи планування колоній і типи забудови. Колонії були закладені на державних землях, які були отримані шляхом секуляризації клерикальних земель, а також у межах приватних маєтків, на обчислену кількість поселенців. Вони відкривались від місцевих сіл особливостями розташування, наприклад, на секуляризованих землях розташовувались всередині орного масиву, так, щоб поле було продовженням забудованого двору, в інших випадках - на землях, що згідно із традицією в регіоні не заселялись - це верхів'я гряд і пагорбів, або ж на землях, які підлягали осушенню чи корчуванню. Система

регулярних польових доріг поширювалась до меж поселення. Близькорозташовані колонії сполучались прямолінійними, новопротрасованими шляхами, об'єднуючи розкидані колонії у первинні структури із громадським у головному поселенні центром та підпорядкованими дрібними колоніями. Елементи системності поселень німецьких колоністів передбачали мережу релігійних та освітніх закладів із власною ієрархією.

В основі композиційно-планувальних типів колоній покладено лінійний тип поселення. Всі поселення відзначаються прямолінійністю і значною шириною головних доріг. При розплануванні ділянок використовувався принцип дзеркальної симетрії відносно осі головної вулиці. Геометрично правильні планувальні структури колоній, закладені у Галичині з використанням обмеженого числа типів, відзначаються різноманітністю вирішень. Як і при інших колонізаційних заходах, більшість колоній Галичини належать до лінійного вуличного типу. Помітна залежність класифікації планувального вирішення поселень від їх величини. Так, дрібні поселення вирішуються виключно як лінійні, середні - лінійні або комбінованої структури, великі є прикладами застосування вповні зрілих класицистичних теорій формотворення. Для поселень німецьких колоністів Галичини при зобов'язуючих жорстких регулярних схемах притаманна багатоваріантність вирішень та прецизійність опрацювання кожного окремого генерального плану.

РОЗДІЛ IV. ТИПИ АРХІТЕКТУРНИХ СПОРУД ПОСЕЛЕНЬ НІМЕЦЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ В ГАЛИЧИНІ

У зв'язку з сільськогосподарською орієнтацією господарства поселення набувають великих розмірів з малою щільністю забудови: площа типової ділянки коливається від 0,1 до 0,4 га залежно від величини виділеної території і кількості поселенців. Житлові будинки розташовувались вздовж вулиці з малими рівномірними відстанями. У дрібних ділянках, де житлові будинки утворюють єдиний комплекс зі стайнями, вони розташовані торцем до вулиці. У крупніших наділах окремі житлові будинки розташовуються головним фасадом до вулиці, а господарська забудова - паралельно, позаду подвір'я, розвиваючись в окремих випадках у периметральну забудову. Города входили у число обов'язкових планувальних елементів. У структурі лінійних поселень із вузьким фронтом ділянок вони є продовженням садиби. У колоніях з широким фронтом ділянок города планувались разом із садибою.

Житлові будинки за час існування колоній зазнали найбільших змін. Закладення будинків проводилось згідно із "Патентом поселення", опрацьованим урядом Австрії у 1787 р. Житловий будинок, проєкт якого розроблявся разом з генеральним планом, повинен був займати у плані щонайменше 6,5 м на 8,5 м. В будинку були передбачені житлова кімната,

спальня та кухня, обладнана піччю з мурованим димарем. Початково забудова колоній була дерев'яною або на основі дерев'яного каркасу (фахверку) із заповненням цеглою-сирцем чи глино-солом'яними вальками. Ця конструкція стін найдовше збереглася в господарських спорудах. Друга генерація будинків з'являється у сер. XIX ст., що засвідчують кадастральні плани. Будинки не співпадають із місцями розташування первісних будинків, виконані із триваліших матеріалів та значно більших розмірів (8 м на 16 м). Третя генерація (к. XIX ст.) - забудова цегляна, яка враховувала регіональну архітектуру. Після першої світової війни з'являється четверта генерація житлової забудови. Житлові будинки зводяться переважно з цегли. Допоміжно-господарська функція не суміщується із житловою. Розміри будинків стають меншими, а пропорції компактнішими.

Громадські споруди у колоніях були нечисленні. Обов'язковими були початкові школи/Volksschule - переважно одно- та двокласні, що розташовувались у звичайних, подібних до житлових, будинках. Окремі ділянки, як правило, відводились для "Німецького дому" - "Deutsches Haus", будинків вїта та пастора.

На початку колонізації, а також в дрібних колоніях замість кірх служили молитовні будинки або каплиці, розташовані серед рядової забудови чи на периферії поселення. Кірхи і молитовні будинки початково зводились на основі дерев'яного каркасу, посідаючи ознаки класицистичного стилю. Наприкінці XIX ст. сакральні споруди перебудовуються в цегляних конструкціях. Згідно до пануючими стилями у світовій архітектурі, в колоніях зводили однаково прості однонавові кірхи з апсидою, вирішені в неоготичних та неороманських традиціях, із ступінчастим фронтоном, контрфорсами, прикрашені сигнатурками або з центральною вежею над притвором. Фасади вирішувались лаконічно просто. Дрібні колонії з населенням римо-католицького обряду власних сакральних споруд не посідали.

Генеральні плани колоній передбачали організацію благоустрою, озеленення, зведення малих архітектурних форм. Вулична мережа у колоніях передбачала функціональну і типологічну диференціації. В лінійних колоніях основа планування - головна вулиця - в межах поселення значно розширювалась, випрямлялась і виконувала функції площі. У поселеннях зі складнішими планувальними структурами на перехресті головних вулиць формувалась площа як композиційний центр планувального закладення, в окремих випадках на перетині основних осей зводилась кірха. Головна вулиця сягає ширини 15 м, з обох сторін прокладено тротуари, відділені від проїжджої частини водовідвідними ровами.

Для системи водозабезпечення нормативи передбачали, окрім криниць у кожному дворі, на кожних 8 житлових будинків одну громадську криницю. Криниці у малих поселеннях розташовувались всередині сіл,

переважно на перехрестях, у великих - додатково на останній четвертині вулиці на кінці села.

Як типовий елемент на території, де проживали римо-католики, колоністи приносили звичай закладення придорожних хрестів, які, виконані з дерева, каменю або металу, стоять на всіх підступах до поселення.

Функціональні зміни з часом приводили до втручання в планувальну структуру колоній. У великих колоніях житлові ділянки викупувались під громадські об'єкти, наприклад, для організації кооперативів, для школи.

РОЗДІЛ V. СТАН ЗБЕРЕЖЕНОСТІ КОЛИШНІХ ПОСЕЛЕНЬ НІМЕЦЬКИХ КОЛОНІСТІВ ПІСЛЯ 1939 РОКУ

Еволюція планувальних структур та забудови колишніх німецьких колоній в 1940-1997 рр. носить загалом регресивний характер. Після виселення німецьких переселенців у 1939 р. до 1944 р., а часто і до 1950-х рр. колонії залишились незаселеними. Пізніше вони були заселені переселенцями з етнічних українських областей, що відійшли до Польщі та із південно-східної частини України. Окремі з них були перетворені у зразкові села-радгоспи. Як правило, у першу чергу заселялися крупні колонії, де була придатною значна частина житлового фонду і можна було впровадити колективне господарство, дрібні ж поступово руйнувалися. У радянський час поселення німецьких переселенців повторили історію інших сіл України, коли зникнення багатьох дрібних населених пунктів розглядалося як велике досягнення в удосконаленні сільського розселення. На основі такої концепції всі населені пункти розподілялися на перспективні і неперспективні. До перспективних були віднесені центральні садиби господарств і центри бригад (в т.ч. найбільші колишні німецькі колонії Галичини, тобто бл. 5%), неперспективні ж підлягали ліквідації, в число яких потрапила і більшість поселень німецьких колоністів.

У 80-ті роки перелаштуванням були охоплені лише центральні садиби радгоспів і колгоспів. Для декількох крупних колишніх колоній наприкінці 60-х - початку 70-х були розроблені генеральні плани, які, однак, не були реалізовані. В поодиноких випадках проектами реконструкції охоплювався опорний план повністю, в більшості передбачалося створення компактних поселень, що займали тільки центральну частину опорного плану села.

Окремі крупні колонії, які були задіяні у виробничі відносини, зберегли основу планувальної структури і частину старого житлового фонду. В таких поселеннях проводилось внутрішнє перепланування. Ділянки, як правило, поділені на дві частини у зв'язку із зміною нормування присадибного наділу. Змінилось внутрішнє розпланування ділянки за рахунок зміни функцій. У сучасному житловому фонді колишніх німецьких колоній стара довоєнна забудова становить незначну частку (напр. у колонії Дорнфельд - 25%). Нові будинки, які почали зводити у 70-і роки, отримали значно дрібніший масштаб. Регулярна планувальна структура

була доповнена новими виробничими та житловими комплексами. В центральній частині створювались т.з. громадські центри, індивідуальні ділянки об'єднувались під будівництво адміністративних споруд, благоустрій занепадав, як і система громадського водозабезпечення. Приміщення шкіл після часткових ремонтів підлягають використанню у сучасних умовах. Набільших змін зазнали сакральні споруди, які у радянський час підлягали пасивному знищенню. На сьогоднішній день в окремих поселеннях проводиться перебудова і перевлаштування колишніх кірх до потреб православного або греко-католицького обряду (Йозефсберг, Багінсберг, Вайнберген), або ж на місцях колишніх кірх ведеться нове будівництво (Дорнфельд, Кенігсау, Гельзендорф).

Внутрішньоєвропейські колонізаційні процеси в цілому є важливим явищем, оскільки в їх основі була внутрішня колонізація, яка полягала у піднятті та освоєнні нових земель, що дозволило довести загосподарювання земель краю до вищого рівня. Щодо Галичини, то у сільському господарстві німецька колонізація мала локальне значення. Але як приклад в архітектурно-планувальній діяльності, стала явищем помітним і цікавим. Поселення німецьких переселенців належать до періоду класицизму, який у планувальних закладеннях регіону слабо розвинувся. Згідно з принципами регулярного планування, привнесених австрійськими урядниками і поширених при плануванні поселень німецьких колоністів, закладались також новопосталі села в панських маєтках.

У світовій практиці сільськогосподарські колонії займають проміжне місце в ході еволюції урбаністики к. XVIII - XIX ст. від класицистичних планувань до робітничих колоній та ідеї „міста-саду“. Щодо Галичини, то зміна, пов'язана із входженням до складу Австрійської імперії, супроводжувалась запровадженням нового „ідеалу“, „нового порядку“, нових норм землеволодіння і нових норм проєктування. Тому планувальне вирішення поселень німецьких колоністів не мало підстав для безпосереднього повторного використання при інших політичних устроях.

На сьогодні збереглися лише фрагменти поселень та забудовань німецьких переселенців, що являють собою значну історичну та культурну цінність, вимагають особливих заходів щодо їх майбутньої збереженості. Наукові дослідження поселень німецьких колоністів є основою для внесення цих об'єктів у реєстр пам'яток містобудування і архітектури з наданням відповідного статусу охорони і використання.

ВИСНОВКИ

1. Період к. XVIII - поч. XIX ст. в Україні є найменш висвітленим в історії архітектури та містобудування у порівнянні до інших періодів. У працях, присвячених Галичині, висвітлюється питання відображення стилю в окремих архітектурних об'єктах, не торкаючись урбанізаційних закладень даного періоду, прикладами яких є планувальні вирішення поселень німецьких колоністів к. XVIII - поч. XX ст. Так само німецькі автори посідають лише розпорошені фрагментарні дані. Проведено комплексне дослідження є основою для введення в науковий обіг та внесення цих об'єктів у реєстр пам'яток містобудування і архітектури з наданням відповідного статусу охорони і використання.

2. Розташування нових поселень під час колонізаційних процесів в Європі в регіональних історично-сформованих системах розселення відбувалося як повною заміною системи розселення (Пд. Угорщина, Прусія), так і дисперсним поширенням нових поселень (Волинь). Колонізаційні заходи щодо закладення нових поселень в XVIII - XIX ст. у європейській практиці опирались на регулярні планувальні структури, які історично розвинулись в античний період в Греції, Етруській і Римській імперії і стали основою розпланувань в період Ренесансу та класицизму, тобто ґрунтуються на основі прямокутно-ґратчастих структур із взаємоперпендикулярними осями.

3. Широко залучений до досліджень архівний матеріал і проведена на його основі типологічна класифікація планувально-композиційних укладів поселень німецьких колоністів Галичини, аналіз першоджерел, застосування морфологічного та графо-аналітичного методів дозволили об'єктивно встановити велику міру самобутності поселень німецьких колоністів та їх місце у світовій практиці регулярного розпланування поселень у період к. XVIII - поч. XX ст., які служили проміжним етапом від міста - "магдебургії" до планування міста-саду к. XIX - поч. XX ст.

4. В межах Галичини відбулась єдина сільськогосподарська колонізація, яка сформувала незалежну мережу дрібних поселень. Поселення німецьких переселенців Галичини не порушили історично-сформовану систему розселення, утворюючи доповнюючу дисперсну сітку поселень. Їх територія відзначалась ретельним опрацюванням, функціонально продуманістю та стремлінням до компактності, підпорядкованістю урядовим нормативам. Разом із поселеннями регулярно плануванню підлягали агроландшафти. Ця система дозволяла ефективно освоювати незадіяні раніше землі.

5. Плани поселень німецьких колоністів в Галичині у зв'язку з обмеженістю ґрунтів і, відповідно, величини, утворили, на відміну від типових рішень, які були використані в інших країнах, широку типологічну гаму. На основі принципів регулярного планування розвинулись два основні типи структур колоній. І - лінійна структура, представлена

численними вуличними планувальними схемами: -однорядною; - дворядною; -ускладненою; -тупиковою замкненою; -паралельно-вуличною; -квартальною; -хрестоподібною; -комбінованою. II - компактна структура, виражена прямокутно-гратчастими, круговою та пентагональною планувальними схемами. Серед планувальних закладень колоній до найкращих взірців класицистичного мистецтва належать колонії Йозефсберг, Дорнфельд, Брігідау, Кенігсау.

6. У поселеннях німецьких переселенців були зведені, окрім садиби (житловий будинок з комплексом господарських споруд), такі типи споруд: кірха, школа, народний дім, будинок вїйта, парафіяльний дім та окремі виробничі споруди загального користування. Принципове функціонально-планувальне та конструктивне вирішення садиби колоністів у своєму розвитку пройшло 4 етапи розвитку, поступово набуваючи споріднених рис місцевої архітектури: 1-а генерація (к. XVIII ст.) - забудова дерев'яна, закладена згідно з державними нормами, яка була погано пристосована до місцевих умов і недовговічна; 2-а генерація (с. XIX ст.) - забудова на основі дерев'яного каркасу із різними типами заповнення, закладена згідно майновою стану колоністів, враховуючи народні звичаї ведення господарства та місцеві традиції; 3-я генерація (к. XIX ст.) - забудова цегляна, яка враховувала регіональну архітектуру; четверта генерація (20-30-і рр. XX ст.) - забудова цегляна, компактна форми вищого стандарту проживання.

Сакральні споруди колоній, які розвивались відмежовано від регіональної архітектури, пройшли 3-и етапи формування: від тимчасових молитовних будинків, розташованих серед рядової забудови (к. XVIII - поч. XIX ст.), через кірхи класицистичного стилю в дерев'яних конструкціях (с. XIX ст.) і до мурованих споруд, вирішених для підкреслення німецької самобутності в неоготичних та неороманських традиціях (к. XIX ст.), які були композиційними центрами планувальних закладень. Архітектурне вирішення інших споруд було підпорядковане загальним тенденціям, які панували в тогочасній житловій архітектурі німецьких колоній.

7. Планувальні структури поселень німецьких колоністів завдяки праву неподільності ґрунтів залишилися без змін до початку II-ої Світової війни. В результаті радянської політики господарювання території близько 37% колишніх німецьких колоній трактувались як неперспективні села. Для крупніших колоній були виконані генеральні плани по перелаштуванню, які не були реалізовані. Зміни їх планувальної структури та забудови відбувались стихійно, під впливом різних економічних чинників та нормативних даних. На сьогодні більшість колоній є втрачені, лише у близько 30-и збереглися фрагменти планувальних структур, з них 7 на території Львівської області можна пропонувати як пам'ятки містобудівного мистецтва: Йозефсберг (с.Коросниця Дрогобицького р-ну), Дорнфельд (с.Тернопілля Миколаївського р-ну), Брігідау (с.Ланівка Стрийського р-ну), Фалькенштайн (с.Соколівка Пустомитівського р-ну),

Кранцберг (с.Дубляни Самбірського р-ну), Кенігсау (с.Рівне Дрогобицького р-ну). В решті колоній збереглися окремі споруди у різному стані збереження, з яких деяким можна пропонувати надати статус пам'яток історії.

8. Серед колонійних утворень у Європі німецькі колонії Галичини займають своєрідне місце. Вони продовжують європейські містобудівельні традиції колонізаційних заходів періоду середньовіччя і нового часу, що базуються на одноразовому закладенні компактних композиційно завершених регулярних поселень, але вирізняються нетиповим вирішенням. Вони є реалізацією класицистичних прийомів планування в Галичині, служать містком між Сходом і Заходом, пов'язуючи в єдине ціле пам'ятки цього періоду у Європі.

Дослідження має значення для практики як у плані використання наукових результатів при висвітленні історії архітектури України XVIII - XX століть і застосуванні розробленої методики дослідження для подальшої наукової роботи, так і в плані визначення об'єктів, що можуть бути включені до списку містобудівної і архітектурної спадщини та проведення на основі результатів дослідження відповідних реконструктивних робіт і використання цих об'єктів для активізації розвитку міжнародного туризму.

Список опублікованих праць автора за темою дисертації

Статті у наукових виданнях

1. Олешко О. Місце явища німецької колонізації Галичини в європейських колонізаційних процесах.//Науково-технічний збірник: Містобудування та територіальне планування. -Київ: КДТУБА, 1999. -С. 85-87.
2. Олешко О. Лінійні планувальні структури німецьких поселень Галичини //Вісник ДУ „Львівська політехніка“. Архітектура. № 358. -Львів, 1998. -С. 202-206.
3. Петришин Г., Олешко О. Реалізація класицистичних ідей в розплануванні поселень німецьких колоністів у Галичині (кінець XVIII - початок XIX ст.).//Архітектурна спадщина України. Вип. 4. -Київ: Українознавство, 1997. -С. 101-116.
4. Олешко О., Гайнц Г.К. Регулярні планувальні структури німецьких колоній Галичини.//Вісник ДУ “Львівська політехніка”. Архітектура. № 310. -Львів, 1996. -С. 71-76.
5. Петришин Г., Олешко О. Містобудівна й архітектурна специфіка німецьких колоній в Галичині.//Архітектурна спадщина України. Вип.2. -Київ,1995. -С. 124-132.

6. Oleschko O. Historischer und architektonischer Wert der plaenmaessigen Siedlungsstrukturen der deutschen Kolonien im Raume Zovkva (Zolkiew) // Zeitweiser der Galizien-Deutschen. -Stuttgart (Germany), 1999. -S. 108-117.
7. Олешко О. Історична та архітектурна вартість планувальних структур поселень німецьких колоністів Жовківщини.//Збірник матеріалів укр.-пол. науково-практичного семінару "Історична, мистецька та архітектурна спадщина Жовкви: проблеми охорони, реставрації та використання". -Жовква-Львів, 1998. -С. 56-65.
8. Петришин Г., Олешко О. Хрестоподібні планувальні структури поселень Галичини XVII - XVIII ст.//Українська хрестологія. Спеціальний випуск Народознавчих Зошитів Інституту народознавства НАН України. -Львів, 1998. -С.65-74.
9. Олешко О. Планування та організація агроландшафту німецьких колоній Галичини.//Матеріали міжнародного наукового семінару "Проблеми ландшафтної архітектури та садово-паркового будівництва. -Львів, 1997 - С.57-60.
10. Petryszyn H., Oleszko O. Kategoria piękna w regularnych założeniach urbanistycznych Galicji XVI - początku XIX wieków.//Materiały międzynarodowej konferencji naukowej "Piękno w architekturze". -Krakow (Poland), 1997. -С. 171-178.
11. Олешко О. Відновлення архітектурно-планувальних структур німецьких колоній в Галичині (на прикладі с. Тернопілля).//Німецькі колонії Галичини: історія, архітектура, культура(заг. ред. Г. Петришин). Матеріали Міжнародного наукового семінару. -Львів: Манускрипт, 1996. -С. 411-417.
12. Петришин Г., Олешко О. Архітектурно-містобудівна специфіка німецьких колоній Галичини.//Німецькі колонії Галичини: історія, архітектура, культура (заг. ред. Г. Петришин). Матеріали Міжнародного наукового семінару. -Львів: Манускрипт, 1996. -С. 307-333.

Тези доповідей

13. Олешко О. Концепція містобудівельної охорони і використання німецьких колоній Галичини.//„Проблеми містобудування Західної України“. Тези міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю кафедри містобудування ДУ "Львівська політехніка".-Львів, 1994. -С. 95-97.
14. Олешко О. Адаптація поселень німецьких колоністів.//Тези міжнародної наукової конференції „Проблеми регенерації історичної забудови заповідних територій поселених місць в Україні". -Кам'янець-Подільський, 1994. -С. 68-69.
15. Петришин Г., Олешко О. Теоретичні концепції урбаністики абсолютистської Європи та їх архітектурно-планувальні вирішення в

колонізаційних поселеннях.//Тези Міжнародної наукової конференції "Архітектура як відображення ідеології". - Львів, 1996. - С. 44.

Газетні публікації

16. Петришин Г., Олешко О. Німецькі колонії в Україні.//Газета "Львівський політехнік". 28.02.1994. - С. 8,9.

17. Петришин Г., Олешко О. Німецькі колонії Галичини.//Газета "Львівський політехнік", спец. вип. 24-27. 05. 1994, - С. 7.

18. Петришин Г., Олешко О. Кенігсау, Буртгаль та інші. Спогади про майбутнє.//Газета "Голос України". -Київ, 12.03.1994, -С. 6.

Олешко О.П. "Планувально-композиційний уклад поселень німецьких переселенців в Галичині к. XVIII - поч. XX ст." - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01. - Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, - Державний університет „Львівська політехніка“, Львів, 1999.

Дисертацію присвячено виявленню особливостей архітектурно-планувальної структури і основних архітектурних компонентів новозакладених поселень німецьких колоністів у Галичині к. XVIII - поч. XX ст. В дисертації визначено особливості архітектурно-планувальної організації та основні типи споруд німецьких колоністів. Встановлено загальні закономірності формотворення поселень і конкретні особливості регулярного планування німецьких колоній Галичини. Висновки роботи можуть бути використані як основа для постановки питання про охорону виявлених пам'яток урбаністики класицистичного періоду к. XVIII - сер. XIX ст. та можливостей їх сучасного використання.

Ключові слова: колонізація, класицизм, німці-колоністи, Галичина, архітектурно-планувальна структура поселень, регулярне планування, типи споруд.

Олешко О.П. Планировочно-композиционный уклад поселений немецких переселенцев в Галичине конца XVIII - начала XX в. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.01. - Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры, - Государственный университет "Львовская политехника", Львов, 1999.

Диссертация посвящена выявлению особенностей архитектурно-планировочной структуры и основных архитектурных компонентов

новозаложенных поселений немецких колонистов в Галичине к. XVIII - нач. XX вв. В диссертации определены особенности архитектурно-планировочной организации и основные типы сооружений немецких колонистов. Определены общие закономерности формообразования поселений и конкретные особенности регулярной планировки немецких колоний Галичины. Выводы работы могут быть использованы в качестве основы для рассмотрения вопроса об охране выявленных памятников урбанистики классицистического периода к. XVIII - ср. XIX вв. и возможностей их современного использования.

Ключевые слова: колонизация, классицизм, немцы-колонисты, Галичина, архитектурно-планировочная структура поселений, регулярная планировка, типы сооружений.

Oleshko O.P. Planned-composed formation of the settlements of German settlers in Halychyna (Galicia) from the end of 18th to the beginning of 20th centuries. - Manuscript.

Graduation to obtain the scientific degree of Ph.D. of architecture in speciality 18.00.01 „Theory of architecture, restoration of architectural monuments“. State University „L'viv's'ka Politechnika“, L'viv, 1999.

This graduation is dedicated to inquire into the peculiarities of architectural-planned and main basic architectural components of the new founded settlements of German colonists in Galicia from the end of 18th to the beginning of 20th centuries. In this graduation the peculiarities of architectural-planned organisation and realised classification of the buildings of German colonists are terminated. General regularities of formation of these settlements and concrete peculiarities of regular planning of German colonies in Galicia appeared. In difference to other colonial settlements from the end of 18th and the beginning of 19th centuries in Europe, the ground-plans of Galician colonies, in combination with the limited extent of grounds, were created in broad, manifold typology. In Galicia developed two main types of planned structures of colonie settlements: - I. Linear, represented by manifold street schemes: - single-row, - double-row, - crooked, - deadlocked, - parallel streets, - quartered, - cross-similar, - combined. - II. - Compact with right-angled latticed structures.

Among the planned establishment of colonies to the most beautiful patterns of classicist art belong to the compact right-angled structures of Josephsberg, Dornfeld, Brigidau, pentagonal Koenigsau, street-crossform of Falkenstein and Wiesenberg, linear structure with baroque reminiscence of Kranzberg. The main types of buildings employed in the settlements of German settlers are terminated: farm (dwellinghouse with a complex of economic buildings), church, school, national house, parsonage and some particular constructed buildings for common utilisation. In their development, the farms of German colonists passed through four stages of development: First generation

(end of 18th century) - wooden construction, established in accordance with state standards, which was poor employed because of local conditions and unsteady; Second generation (middle of 19th century) - construction based on wooden framework with different types of panel, established in accordance with the pecuniary circumstances of the colonists, making allowances for national habits of managing agriculture and local traditions; Third generation (end of 19th century) - brick construction, which made allowance for the regional architecture; Fourth generation (1920th/1930th) - brick construction, compact form of higher living standard. Also the ecclesiastic buildings in these colonies passed through three formative stages: from temporary prayer-houses placed among rowed buildings, through churches in classicist style and wooden construction, to brick buildings, chosen for confirmation of German peculiarity in neo-gothic and neo-romanic traditions, which were compositional centres of the planned establishments. The architectural decision for other buildings was subordinated to general tendencies, which were planned in the living architecture of that time in these German colonies.

Among colonisation arrangements in Europe, the German settlements in Galicia take up a peculiar place. They continue European urbanistic traditions of colonisation measures in medieval period and modern times, which based on an unique establishment of compact completely, regular settlements. In whole Galicia took place an unique agricultural colonisation, which formed out an independent dispersed pattern of small settlements. They are the realisation of classicist adaptation of planning in Galicia, serving as a small bridge between East and West, link to the only totality of monuments of this period in Europe.

This scientific research is important for practice:

- in intention to the employment of scientific results for enlightenment of the history of architecture of Ukraine in 18th-20th centuries and for use for elaboration of research methods for future scientific works,
- in intention to the definition of objects, which may enter in the register of urbanistic and architectural heritage, and the accomplishment of adequate reconstruction works based on research results, and the utilisation of these objects for realization of the development of international tourism.

Key-words: colonisation, classicism, German colonists, Halychyna (Galicia), architectural-planned structure of settlement, regular planning, types of buildings.

Підписано до друку 22.09.99.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.

Друк на різнографі. Умовн. друк. арк. 1,4. Умовн. фарбо-відб. 1,34.

Тираж 120 прим. Зам. 426.

Видавництво Державного університету "Львівська політехніка"

Львів, вул. Ф. Колесси, 2

431854

АВ 43.731

МИСТ